

Fundació "la Caixa"

MUSÉE DU QUAI BRANLY
JACQUES CHIRAC

TATTOO

ART SOTA LA PELL

CaixaForum Madrid

Del 2 de desembre de 2021 al 17 d'abril de 2022

La mostra analitza els usos del tatuatge en diferents èpoques i cultures i el paper social que exerceix aquesta pràctica ancestral

L'exposició més gran sobre la història del tatuatge aterra a CaixaForum Madrid

- **Tattoo. Art sota la pell**, produïda i organitzada pel Musée du Quai Branly - Jaques Chirac de París i la Fundació "la Caixa", proposa un viatge al singular univers del tatuatge des d'una visió antropològica i analitza el ressorgiment d'aquest fenomen global.
- Des d'una perspectiva innovadora i única, la mostra segueix tatuadors i tatuats a través d'èpoques i continents per explorar les confluències que han convertit el tatuatge en una forma d'expressió artística mundial. Entre els tatuadors, hi ha la filipina Whang-od Oggay, de 104 anys, considerada l'última mestra que utilitza el *batok* (tatuatge tradicional fet a mà).
- L'exposició reuneix més de 240 obres històriques i contemporànies entre pintures, dibuixos, fotografies, llibres i objectes com ara eines, màscares o segells i audiovisuals, etc.
- S'hi exposen una vintena de prototips de cossos hiperrealistes emmotllats en silicona i tatuat amb tinta, creats expressament per a aquesta exhibició, a càrrec de mestres d'aquest art de diferents llocs del món: Horiyoshi III, Filip Leu, Mark Kopua, Kari Barba, Jee Sayalero i la madrilenya Laura Juan, l'obra de la qual reflexiona sobre l'aïllament social i la incertesa durant la pandèmia de la COVID-19.

Tattoo. Art sota la pell. Organització i producció: Musée du Quai Branly - Jaques Chirac de París i Fundació "la Caixa". **Comissariat:** Anne Richard, fundadora de la revista *HEY! Modern Art & Pop Culture*. **Dates:** Del 2 de desembre de 2021, a partir de les 16 hores, al 17 d'abril de 2022. **Lloc:** CaixaForum Madrid (Paseo del Prado, 36).

[@FundlaCaixaCAT](https://twitter.com/FundlaCaixaCAT) [@CaixaForum_CAT](https://twitter.com/CaixaForum_CAT) [#TattooCaixaForum](https://twitter.com/TattooCaixaForum)

Madrid, 2 de desembre de 2021. La directora general adjunta de la Fundació "la Caixa", **Elisa Durán**; el president del Musée du Quai Branly, **Emmanuel Kasarhérou**; la directora de CaixaForum Madrid, **Isabel Fuentes**, i la comissària i fundadora de la revista *HEY! Modern Art & Pop Culture*, **Anne Richard**, han presentat avui a **CaixaForum Madrid** l'exposició *Tattoo. Art sota la pell*. Produïda i organitzada pel Musée du Quai Branly - Jaques Chirac de París i la **Fundació "la Caixa"**, presenta **més de 240 peces de tot el món** entre pintures, dibuixos, llibres, silicones amb tinta, eines per tatuar, màscares, fotografies, segells i 9 audiovisuals. També ha assistit a l'acte el prestador **Henk Schiffmacher**, reconegut en el món del tatuatge per haver tatuat membres dels grups Red Hot Chili Peppers, Pearl Jam o el líder de Nirvana, Kurt Cobain.

La mostra explora, des d'un enfocament antropològic inèdit, els diferents usos del tatuatge al llarg de la història i **el paper social que exerceix aquesta pràctica ancestral** en les cultures del món: des de la repressió fins a la reivindicació. Així, els visitants viatjaran a través del tatuatge per tots els continents, en descobriren els orígens i veuran com han evolucionat les tècniques i com conviuen en sincretisme diversos corrents vinculats a l'art del tatuatge, que ja és un **fenomen mundial**.

El tatuatge enclou una llarga història tècnica i estètica de més de 5.000 anys, de la qual els tatuadors i les tatuadores són els portaveus diaris. Per primera vegada a Espanya, es podrà veure l'**exposició històrica més gran** dedicada a aprofundir en el tatuatge com a gest artístic i que ret homenatge als artistes que han fet evolucionar l'art del tatuatge, però el paper dels quals no s'ha reivindicat mai als museus.

En ple *boom* del tatuatge, es calcula que el 12 % dels ciutadans d'Europa en porten com a mínim un. Malgrat això, la **fascinació pel tatuatge** té una llarga trajectòria: des de l'impuls de l'atracció de fira fins a la immediatesa de la cultura de carrer, el tatuatge encarna el desig d'expressar als altres no solament el que som, sinó també el que volem ser, transformant així la pell en un particular llenç.

Cossos hiperrealistes tatuats exposats

Quan el Musée du Quai Branly - Jacques Chirac va iniciar el seu camí amb aquesta exposició a París l'any 2014, va convidar els tatuadors més eminents del moment a crear **una obra sobre rèpliques de silicona de diferents parts**

del cos. Posteriorment, a cada etapa de la seva itinerància per tot el món, la mostra s'ha anat enriquint amb noves obres encarregades a tatuadors de diferents nacionalitats, des de tatuatges tradicionals fins a creacions innovadores.

Entre les més de 240 peces exposades s'inclouen 22 prototips que reproduïen de manera hiperrealista parts del cos humà que han estat emmotllats en un material experimental i tatuats per mestres de l'art del tatuatge, entre els quals hi ha **Kari Barba** (artista tatuadora nord-americana), **Tin-Tin** (artista tatuador francès), **Horiyoshi III** (artista tatuador japonès), **Felix Leu** (artista tatuador suís), **Mark Kopua** (artista tatuador de Nova Zelanda), **Jack Rudy** (artista tatuador nord-americà), **Colin Dale** (artista de Dinamarca) **Xed LeHead** (artista tatuador anglès) i **Chimé** (artista tatuador polinesi).

En aquest ecosistema s'emmarquen les obres de dos artistes residents a Madrid que es presenten a la inauguració i que s'exposen per primera vegada. L'artista tatuadora madrilenya **Laura Juan** reflexiona en la seva obra sobre l'aïllament social durant la pandèmia a Espanya, la incertesa, el silenciós —i invisible— avançament del virus i la pèrdua de llibertat. L'obra de **Jee Sayalero**, artista tatuador veneçolà, aprofundeix en el terme «istme»: en aquesta petita franja de terra s'hi produeix l'intercanvi entre diferents cultures, amb al·lusions al folklore japonès i a obres d'artistes com ara Pablo Picasso o Salvador Dalí.

Aquestes peces de silicona constitueixen una fita en l'exposició, juntament amb objectes, dibuixos, gravats i fotografies que mostren les antigues pràctiques del tatuatge a tots els continents. Així, el que originalment va ser una inscripció efímera a l'epidermis d'una determinada persona es pot conservar, estudiar i destacar per donar a conèixer la història i l'estètica del tatuatge.

Un art que va més enllà de la pell

L'exposició, amb obres que provenen en gran part del Musée du Quai Branly - Jacques Chirac, també reuneix un conjunt excepcional de peces d'**una cinquantena de prestadors** de països com els Estats Units, el Japó, França, Tailàndia o el Regne Unit.

Entre les peces exposades, destaquen elements com ara una ploma elèctrica presentada per l'inventor Thomas Edison el 1877 (i que va ser l'antecedent de la màquina de tatuar actual); un bagul per transportar les eines dels tatuadors

ambulants; un retrat en pintura acrílica d'Arteria, una cèlebre artista del *sideshow* de la dècada del 1920; un àlbum original de Rich Mingus, editat per Henk Schiffmacher l'any 2011, amb fotografies, postals i fragments de publicacions periòdiques relacionats amb el tatuatge des del segle XIX; una flauta en forma d'estatueta del període tardà de la cultura maia, amb **representacions de tatuatges facials**; eines i estris per tatuar del segle XIX provinents d'Indonèsia, Birmània, Tunísia, l'Argentina o Austràlia; i retrats de grups amb els seus tatuatges identificatius, com per exemple, la banda de carrer mara centreamericana o la màfia japonesa *yakuza*.

També reconeix artistes que preserven aquest art mil·lenari, com la tatuadora filipina **Whang-od Oggay**, de 104 anys, considerada l'última mestra que utilitza el *batok* (tatuatge tradicional fet a mà), o els maoris de Nova Zelanda, que practiquen el *moko*, l'«art d'esculpir la pell», símbol de consciència col·lectiva indígena.

Un viatge a les profunditats del tatuatge

El recorregut, amb cinc parades diferenciades, arrenca des d'una perspectiva global per **comprendre el vincle del tatuatge amb el que és marginal**, la delinqüència i la seva espectacularització. En el segon àmbit, es presenta el tatuatge com un art en moviment i es posa l'accent en la seva expansió pel Japó, l'Amèrica del Nord i Europa, des del seu origen fins avui. A la tercera parada, es mostra **el renaixement del tatuatge tradicional** a Nova Zelanda, Samoa, la Polinèsia, Indonèsia, Malàisia Oriental, les Filipines i Tailàndia. A partir de la dècada del 1970, sorgeixen noves escoles i s'expandeixen a nous territoris del món com la Xina i Taiwan i també Llatinoamèrica, amb el tatuatge xicano, aspecte que s'aborda en el quart àmbit. La mostra acaba el recorregut amb una **reflexió sobre el tatuatge avui** —i el seu afany perpetu per la renovació— i hi diferencia dos corrents: un de marcat principalment per la reinterpretació de gèneres històrics, i un altre que explora les possibilitats de les arts gràfiques, més enllà dels codis clàssics.

- **El tatuatge vinculat al que és marginal i a l'espectacle**

El tatuatge com a mitjà gràfic del llenguatge mundial ha canviat de significat al llarg de la història. L'evolució d'aquesta pràctica —que deu el seu nom al *tatau* polinesi (ferida oberta)—, que la tripulació europea del capità Cook va descobrir al segle XVIII, ha estat el resultat d'intercanvis entre països, entre corrents marginals i dominants, entre centres i

perifèries. Durant segles va exercir una funció discriminadora, de **marca de submissió i de deshonra** o de pèrdua d'identitat. Sobreexposat actualment a causa del desenvolupament d'Internet i de l'interès mediàtic que suscita, **el tatuatge escriu la seva història contemporània al ritme dels avenços tecnològics.**

Des de mitjan segle XIX, el tatuatge es converteix en portador de missatges íntims o socials. Tal com passa en grups ètnics com els maoris, per exemple, que desenvolupen aquesta pràctica de forma **identitària i social**, en el cos dels tatuats s'imprimeix un llenguatge secret que perpetua tant una llegenda social com uns estils gràfics condicionats per les tècniques rudimentàries de l'època. És en aquest punt que els no tatuats hi comencen a parar atenció i a identificar amb forts prejudicis els tatuats.

El tatuat, considerat marginal, es converteix en un personatge d'espectacle a partir del 1840, amb motiu de la **Chicago World's Fair** (exposició universal), catalitzadora dels primers circs itinerants, que incorporen els tatuats als seus espectacles al mateix nivell que les dones barbudes o els empassasabres, o bé els instal·len a les casetes exteriors situades a l'entrada de les carpes com a *sideshow*s, atraccions secundàries.

- **Un art en moviment**

Des de Marco Polo fins al segle XIII, el tatuatge ha viatjat per mitjà d'expedicions, de la captura de presoners i de les rutes dels aventurers. L'any 1891, **la invenció de la màquina de tatuar elèctrica** pel nord-americà Samuel O'Reilly va afavorir la difusió del tatuatge. Gran part de l'efervescència del tatuatge nord-americà va derivar de l'observació de l'*irezumi* japonès. Així, tatuadors nord-americans i japonesos van creuar el Pacífic per intercanviar els seus secrets. Al llarg del segle XX, el diàleg internacional entre activistes es va intensificar, i tatuadors d'arreu del món **van començar a crear clubs**, el primer dels quals es va fundar el 1953 a Bristol, al Regne Unit. Aquest tipus de trobades va obrir un nou capítol en l'evolució i en la història artística del tatuatge.

En aquest àmbit, l'exposició ret homenatge a la feina de grans mestres que han revolucionat el mitjà del tatuatge contemporani, entre els quals hi ha l'artista **Don Ed Hardy** (nascut el 1945), que ha afavorit els

intercanvis artístics internacionals i ha transformat la **fascinació per l'art ancestral japonès** del tatuatge en energia creativa.

A l'Europa Occidental, la **mòmia Ötzi**, amb més de 4.500 anys, constitueix la prova veraç més antiga de la pràctica del tatuatge. 2.000 anys més tard, alguns dels 200 pobles celtas instal·lats en aquell moment a gran part de l'Europa Occidental (França, Bèlgica, Itàlia, oest d'Alemanya) també mostraven marques al cos. Al segle XIX, **el tatuatge es va renovar i es va estendre per tot el continent**: la gent mostrava els seus tatuatges als tuguris, però també en la comoditat de les sales i a la cort; fins i tot els lluien alguns membres de famílies reials europees, i els dissenys eren àmpliament difosos per la premsa popular. Al segle XX, el tatuatge s'incorpora a la història de l'art: als anys vuitanta, el tatuador suís **Felix Leu** (1945-2002), àlies Don Feliz, rebutja qualsevol distinció entre art acadèmic i art popular. Però molt abans que ell, a Londres, **Sutherland MacDonald** (1850-1937), conegut com «el Miquel Àngel del tatuatge», havia fet imprimir a la seva targeta de visita, el 1891, les paraules «artista tatuador».

- **La renovació i la resistència del tatuatge tradicional**

El tatuatge tradicional a Oceania i al Sud-est Asiàtic també experimenta una revolució en la seva concepció etnogràfica, tribal o màgica des de finals dels anys setanta: la pràctica del tatuatge antic, sotmesa als intercanvis constants provocats pel desenvolupament dels transports i del turisme, es globalitza i es veu sumida en una **xarxa d'influència entre totes les societats a escala mundial**.

Per exemple, a **Nova Zelanda**, el *moko*, tatuatge de corbes i espirals inspirat en els brots de falguera, que era l'ornament específic dels caps i dels guerrers, i avui en dia és considerat un tresor nacional (*taonga*); o a les **illes de Samoa**, el *pe'a* (tatuatge masculí), que era necessari per aconseguir una esposa i indicava la pertinença al poblat i al grup de joves encarregats de servir i protegir els caps; o el llegat del tatuatge *kalinga*, encarnat avui per l'artista **Whang-od Oggay**, que amb 104 anys és considerada la tatuadora més anciana del món i l'última practicant d'aquest gest mil·lenari que duen a terme les tribus guerreres.

- **Nous territoris tatuat**

En aquesta mateixa època sorgeixen noves escoles, indicatives del dinamisme artístic que ha caracteritzat l'evolució del tatuatge contemporani. El 1977, els tatuadors **Charlie Cartwright**, **Jack Rudy** i **Freddy Negrete** ampliaven les fronteres del detall i l'ombrejat. Aquesta nova tècnica del tatuatge xicano es difon tant dins els centres carceraris on empresonavem, sobretot, els membres de les bandes procedents de l'Amèrica Central, com en les poblacions d'origen llatí establertes al territori fronterer nord-americà. Els seus tatuadors tornen a la imatgeria de la seva història i fan girs gràfics mitjançant una relectura audaç del passat: decideixen provocar un ressorgiment dels símbols de l'heroisme cultural en noves composicions i paletes de colors. En aquest punt, el **grafit** i les seves tipografies específiques, l'**art del barri**, l'**estètica lowrider** (cotxes personalitzats), la pintura mural o la iconografia religiosa catòlica guanyen terreny sobre la pell.

D'altra banda, a la Xina, el tatuatge sempre ha estat una pràctica ancestral entre les minories establertes en territoris no administrats pel poder del moment degut a la gran llunyania geogràfica. Es prohibeix a la dècada dels seixanta, durant la **Revolució Cultural de Mao-Tse-Tung**, que ho considera una manifestació de la impuresa i la deshonestedat. No obstant això, la pràctica del tatuatge ressorgeix a partir del 2000 i els artífexs d'aquest renaixement s'inspiren tant **en la cultura pop de la indústria de l'entreteniment**, amb la seva profusió d'imatges lúdiques (mangues, videojocs, cinema), com en el vast patrimoni de la iconografia històrica xinesa.

- **El tatuatge com a manifestació d'identitat i marca personal**

Tot i que el tatuatge no sempre és desxifrabable, constitueix la marca de la relació d'una persona amb si mateixa, de l'individu amb el grup i del tatuador amb el tatuat. Després dels estils iniciats pels tatuadors **Leo Zulueta** i, més tard, **Alex Binnie**, **Xed LeHead** i **Yann Black**, una nova generació ha encaminat el tatuatge cap al tercer mil·lenni.

Avui en dia s'hi distingeixen dos corrents: d'una banda, un corrent que basa el seu treball en la **reinterpretació de gèneres històrics** i que afegeix a l'*irezumi* japonès, al tatuatge de la vella escola americana o al *fine line* xicano la vena salvatge del tatuatge rus del gulag o la

descarnada línia francesa; i d'altra banda, un corrent que formula **estètiques alliberades dels codis clàssics** per explorar les possibilitats de les arts gràfiques, en les quals les tipografies, els píxels, les trames i els esquemes donen lloc a altres tipus de motius i composicions que s'acosten a l'abstracció.

Activitats: des d'una nit temàtica amb demostració de tatuatge en directe fins a una xerrada sobre el tatuatge reparador de cicatrius

Paral·lelament a l'exposició, CaixaForum Madrid planteja un programa molt nodrit d'activitats innovadores, coordinades per l'experta **Clara Peñalver**. Entre aquestes activitats hi ha un cicle compost per diferents conferències i taules rodones en què s'abordarà la **història del tatuatge**, amb les seves llums i ombres, i les **tendències en aquest art**, com també el tatuatge reparador que ajuda moltes persones a retrobar-se amb si mateixes després de patir malalties com el càncer de mama. Tot això, a través de personalitats com **Laura Cubero**, directora de la BAUM Fest Barcelona Tattoo Expo; **Cristina Vara Ocón**, doctora en Història Contemporània per la Universitat de Granada, o **Mariló Fernández**, artista tatuadora especialitzada en pell danyada i afectada per cicatrius.

A més, se celebrarà una **nit temàtica** amb una mostra de grafitis en directe de l'artista **Albert Bonet**, un concert i una *performance*, a més d'una demostració en directe de tatuatges a càrrec del BAUM Fest, en què tres artistes tatuadors amb estils diferents mostraran la seva feina. També hi haurà diverses xerrades: una que explora el vincle del tatuatge amb el transhumanisme, amb **Albert Grau Loyola**, vicepresident de la Federació Espanyola de Tatuatges i director i professor de l'Escola Europea de Tatuatge i Piercing; una altra sobre el costum de col·leccionar pells tatuades, amb **Josep Martí**, doctor en Antropologia Cultural per la Philipps Universität de Marburg; i una xerrada sobre la manera en què el cinema, la literatura i el tatuatge es retroalimenten, guiada per l'escriptora **Eva Campos Navarro**.

Tattoo.

Art sota la pell

Del 2 de desembre de 2021 al 17 d'abril de 2022

CaixaForum Madrid

Paseo del Prado, 36
28014 Madrid
Tel.: 913 307 300

Horari

De dilluns a diumenge, de 10 a 20 h

Servei d'Informació de la Fundació "la Caixa"

Tel.: 900 223 040
De dilluns a diumenge, de 9 a 20 h

Àrea de Comunicació de la Fundació "la Caixa"

Paula Baldrich: 620 171 896 / pbaldrich@fundacionlacaixa.org

Juan A. García: 608 21 30 95 / jagarcia@funcionlacaixa.org

Sala de Premsa: <https://prensa.fundacionlacaixa.org/ca/>

 [@FundlaCaixaCAT](https://twitter.com/FundlaCaixaCAT) [@CaixaForum_CAT](https://twitter.com/CaixaForum_CAT) #TattooCaixaForum